

Recente ontwikkelingen in het betalings- en effectenverkeer

Stap voor stap komt er een echte Europese markt voor het betalings- en effectenverkeer tot stand. Nederland heeft geschiedenis geschreven met de allereerste muntenruil in Europa. Deze ruil heeft kosten bespaard én bijgedragen aan een beter milieu. In het girale betalingsverkeer is de Nederlandse overheid één van de voortrekkers om de nieuwe Europese betaalproducten nu ook voor binnenlandse betalingen te gaan gebruiken. Op de effectenmarkt worden 'interoperabele' koppelingen tussen Europese clearing-instellingen gerealiseerd, die de bestaande segmentatie binnen deze markt zullen verminderen. De unanieme steun van de Europese effectenafwikkelbedrijven aan het Target2-Securities Platform heeft de harmonisatie van de Europese effectenafwikkeling weer dichterbij gebracht.

Retail betalingsverkeer

Betalingsverkeer overheid op Europese leest geschoeid

Het Rijk zal als één van de eersten gebruikmaken van het Europees betalingsverkeer. De verwachting is dat de rijksoverheid eind van dit jaar een groot deel van haar betalingen met een Europese overschrijving ('SEPA Credit Transfer') gaat doen. Deze overschrijving volgt een gemeenschappelijke Europese standaard, waaronder een internationaal rekeningnummer (IBAN) en internationale bankcode (BIC). Er is dan geen verschil meer tussen binnenlandse en buitenlandse betalingen in euro's. Op den duur zullen Europese betaalproducten de nationale producten gaan vervangen om één Europese betaalmarkt te creëren: de Single Euro Payments Area (SEPA).

Met ongeveer 20 miljoen uitgaande betalingen per jaar zou eind dit jaar 12% van de overheidsbetalingen met de Europese overschrijving worden uitgevoerd. Hiermee geeft de overheid een signaal aan andere partijen in de collectieve en particuliere sector. Uit een studie van de Europese Commissie blijkt dat de publieke sector in het hele eurogebied met een gemiddeld 'migratieratio' in maart 2009 van 2,3% net iets achter loopt op de markt, met een gemiddelde ratio van 2,9% (in juni overigens opgelopen tot 4,2%). De overheden in Luxemburg, Slovenië en België zijn het verst met een migratieratio van respectievelijk 100%, 60% en 18%.

Met de snelle overgang wil de overheid het aanbod en gebruik van SEPA-producten stimuleren. In combinatie met de IBAN/BIC service en de in 2010 in Nederland te verwachten introductie van de Europese incasso zijn de vooruitzichten voor een snellere over-

gang naar Europese betaalproducten bij andere partijen ook gunstig. Ook DNB gaat voor haar betalingen over op de Europese overschrijving; naar verwachting eveneens aan het einde van dit jaar.

Europese Commissie consulteert markt over einddatum nationale producten

Zoals gezegd zullen de nationale betaalproducten uiteindelijk worden vervangen door Europese varianten. Over de termijn waarop dit zou kunnen worden voltooid, heeft de Europese Commissie onlangs de markt geconsulteerd. De consultatie betreft betalingen met nationale overschrijvingen en incasso's (machtigingen). Een einddatum voor de nationale betaalproducten zou de migratie naar SEPA kunnen versnellen, maar de verschillende Europese marktpartijen hebben uiteenlopende standpunten. De een wil een marktgedreven proces zonder einddatum, de ander wenst een door regelgeving vastgelegde einddatum of aparte einddata voor de verschillende betaalproducten. Ook bestaat er verschil van inzicht over de criteria waarop zo'n datum moet worden gebaseerd.

Nederlandse marktpartijen vertegenwoordigd in de Afstengroep SEPA Nederland (ASN) hebben in augustus een gezamenlijke reactie op deze consultatie gegeven. Alleen de gezamenlijke winkeliers en de banken, die ook in de ASN zijn vertegenwoordigd, hebben separaat hun eigen reactie naar de Europese Commissie gestuurd.

De gemeenschappelijke reactie vanuit de ASN onderschrijft het nut van een einddatum, die op zijn vroegst eind 2013 zou kunnen zijn. De zakelijke marktpartijen hebben, om aanpassingen van hun administratieve systemen binnen de natuurlijke investeringscyclus te kunnen doen, zeker drie tot vijf jaar nodig om SEPA in te voeren. De partijen die de gezamenlijke reactie hebben opgesteld willen dat de einddatum in overleg met de stakeholders wordt vastgesteld. Over de criteria waarop deze einddatum gebaseerd moet zijn, en of één enkele einddatum voor beide betaalproducten moet worden vastgelegd, bestaat ook bij de Nederlandse gebruikers verschil van inzicht. De meerderheid hiervan is echter voor één enkele einddatum voor overschrijvingen en incasso's.

Chartaal betalingsverkeer

Muntenruil tussen Nederland en Finland

In juni 2009 heeft DNB op grote schaal EUR 2-munten tegen EUR 0,05-munten met Finland geruild. In totaal heeft Finland dertig miljoen EUR 0,05-munten geleverd aan Nederland. Een primeur in Europa.

Nederland heeft jaarlijks een tekort aan EUR 0,05-munten. Voor Finland geldt dit juist voor EUR 2-munten, die Nederland genoeg op voorraad heeft. De ruil bespaart niet alleen kosten, maar draagt ook bij aan het milieu. Er is ongeveer 120.000 kilo aan metaal bespaard, die anders nodig zou zijn geweest voor het slaan van nieuwe munten. In tegenstelling tot de productie van bankbiljetten, die Europees wordt gecoördineerd, is het produceren van munten en het beheren van de muntvoorraden nog steeds een nationale zaak. Deze muntenruil is dan ook uniek in Europa.

Het ministerie van Financiën is de eindverantwoordelijke voor de muntencirculatie in Nederland en heeft de organisatie en coördinatie hiervan gedelegeerd aan DNB. DNB ziet erop toe dat er voldoende munten op voorraad zijn en brengt jaarlijks een advies uit over de hoeveelheid munten die geslagen moeten worden. De munten worden vervolgens in opdracht van het ministerie van Financiën door de Koninklijke Nederlandse Munt geslagen.

Toename aantal onderschepte valse eurobiljetten

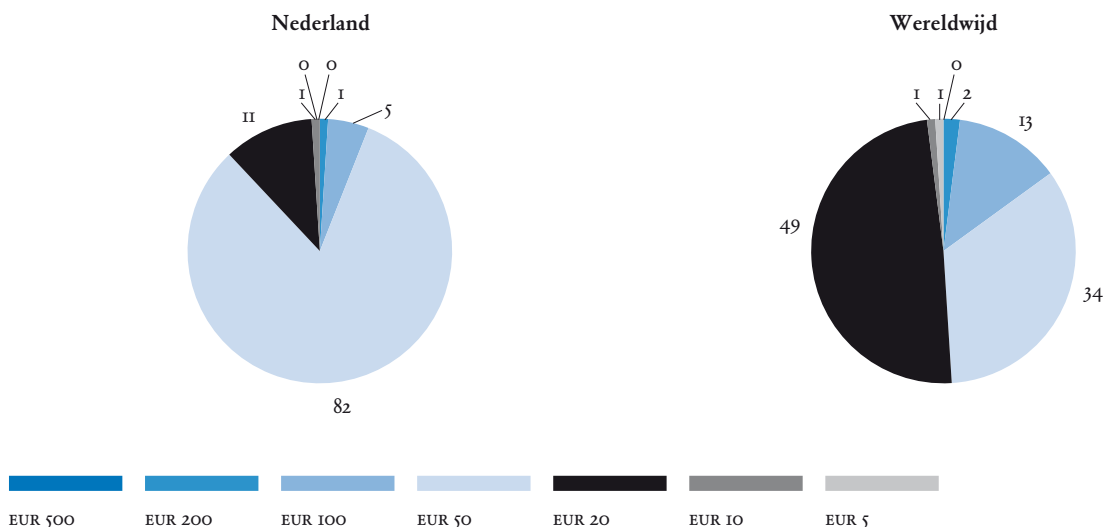
Het aantal onderschepte valse eurobiljetten neemt toe. In het eerste halfjaar van 2009 zijn wereldwijd 413.000 valse eurobiljetten aangetroffen, een stijging van 17% ten opzichte van het half jaar daarvoor. In dezelfde periode zijn in Nederland 32.028 valse eurobiljetten onderschept, bijna 32% meer dan in de tweede helft van 2008. Hoewel internationaal gezien het EUR 20-biljet het meest vervalst wordt (49%), blijft in Nederland het nagemaakte EUR 50-biljet met een aandeel van 82% het meest aangetroffen vervalste eurobiljet.

Het aantal valse eurobiljetten stijgt, maar is in relatie tot het aantal echte biljetten in omloop laag. Zo controleert het Nederlandse bankwezen jaarlijks ruim 2 miljard biljetten op echtheid.

Daarbij is het belangrijk dat het publiek alert blijft en voldoende kennis heeft van de eurobankbiljetten en de echtheidskenmerken. DNB is voortdurend actief met het geven van voorlichting. Echte en valse biljetten zijn goed van elkaar te onderscheiden door een ontvangen biljet te controleren via de eenvoudige 'kijk-voel-kan-tel'-methode. DNB stelt hierover via haar website uitgebreide informatie beschikbaar. Daarnaast is DNB in 2009 gestart met het geven van opfrustrainingen eurobiljetten voor toonbankinstellingen. Verder maken de toonbankinstellingen steeds vaker gebruik van detectieapparaten die de kassamedewerkers ondersteunen bij het controleren van de biljetten. Voor de aanschaf van een dergelijk apparaat kunnen de toonbankinstellingen de site van

Grafiek 1 Verdeling van aangetroffen valse eurobiljetten naar coupure medio 2009

In procenten

Bron: DNB, ECB.

de ECB raadplegen. Op deze site worden de resultaten gepubliceerd van de apparaten die de fabrikanten voor een test hebben aangeboden aan DNB, of een van de andere centrale banken van het Eurosysteem.

Effectenverkeer

Stap voorwaarts in project T2S

Op 16 juli 2009 hebben het Eurosysteem en de effectenbewaarbestedingen in Europa een Memorandum of Understanding (MoU) getekend in het kader van het Target2-Securities project (T2S). Met de ondertekening van de MoU committeren beide partijen zich om te komen tot één geharmoniseerde wijze van effectenafwikkeling voor het gehele Eurogebied. Alle bewaarbestedingen van het Eurogebied hebben hun handtekening gezet en daarmee hun intentie uitgesproken om het T2S platform te gaan gebruiken, onder voorwaarde dat het nog op te stellen contract tussen het Eurosysteem en de bewaarbestedingen voor beide partijen aanvaardbaar is. Daarnaast heeft een aantal nationale effectenbewaarbestedingen buiten het eurogebied, de MoU getekend. Denemarken, Litouwen en Zweden hebben aangegeven niet alleen de transacties in euro maar ook die in de eigen valuta op T2S te zullen gaan verwerken.

In de MoU wordt een aantal taken en verantwoordelijkheden van beide partijen omschreven. Zo draagt het Eurosysteem onder meer de verantwoordelijkheid voor het inrichten van de governance, de projectplanning en de tarieven. De bewaarbestedingen is gevraagd een assessment uit te voeren naar de impact van de aansluiting op T2S voor hun bedrijfsvoering, en tijdig de relevante informatie aan het Eurosysteem aan te leveren.

Uiteindelijk zullen vanaf 2013 alle effectentransacties van de betrokken bewaarbestedingen via het effectenplatform T2S worden verricht.

Voortgang voorbereiding T2S

Om het Target-2 Securities platform tot stand te brengen is nog veel werk te doen op het gebied van harmonisatie. Marktconsultatierondes vormen de basis van deze harmonisatie. Het werk wordt uitgevoerd door afgevaardigden van centrale banken en marktpartijen.

Zo dienen onder meer de huidige verschillen in regels en marktgebruiken tussen de landen die straks aan T2S gaan deelnemen te worden teruggebracht. Sommige verschillen, veelal die van nationaal wettelijke aard, zijn niet in het kader van het T2S project op te lossen. Maar andere verschillen, vooral op het gebied van marktgebruiken, zijn door onderling overleg goed

te overbruggen. Zo is onlangs een harmonisatievoorstel gedaan op het gebied van de termijn voor data archivering. Hierbij is afgesproken dat T2S een archief van tien jaar aanhoudt en indien nationale wetgeving een langere termijn voorschrijft nationale effectenbewaarbestedingen zelf zorgen dat hun eigen data conform deze wettelijke termijn wordt bewaard. Ook is een aantal harmonisatievoorstellen gedaan op het gebied van market claims, transformaties en regels ter bescherming van de kopers van effecten.

Zodra het T2S platform live gaat, zullen al deze harmonisatievoorstellen bijdragen aan een uniforme effectenafwikkeling binnen Europa.

Oversight

Interoperabiliteit in Europa van start

De markt voor afwikkeling en verrekening van effectentransacties (de clearing en settlement) is sterk in beweging. Begin dit jaar waren koppelingen tussen clearinghuizen nog niet gerealiseerd maar nu lijkt interoperabiliteit toch echt tot stand te komen. Hierdoor ontstaat voor financiële instellingen de mogelijkheid om te kiezen tussen meerdere clearinghuizen.

De aangekondigde links in Europa

Het Nederlands clearinghuis EMCF heeft aangekondigd met drie Europese clearinghuizen interoperabele koppelingen (ook wel 'links' genoemd) op te zetten. In september 2009 wordt de koppeling tussen EMCF en het Zwitserse SIX X-clear en tussen EMCF en het Britse LCH.Clearnet Ltd. operationeel.

Dit heeft ook consequenties gehad voor het toezicht ('oversight') op deze instellingen. DNB werkt samen met de Zwitserse en Britse toezichthouders om de risico's verbonden met deze links te toetsen en te monitoren. In januari 2010 wordt het gezamenlijke toezicht met de Britten (Financial Services Authority) verder uitgebreid als EMCF en EuroCCP interoperabel worden.

Ook andere Europese clearinghuizen worden interoperabel. Zo is de link tussen LCH.Clearnet Ltd. en SIX X-clear al gerealiseerd en heeft LCH.Clearnet Ltd. aangekondigd met EuroCCP een link op te willen zetten. Verder hebben ook SIX X-clear en EuroCCP plannen om een koppeling tussen beide afwikkelhuizen te bewerkstelligen.

Door deze aangekondigde links ontstaat een Europees netwerk van gekoppelde effectenafwikkelhuizen.

Gevolgen van de gedragscode

De sector voor handel, clearing en settlement heeft in 2007 een gedragscode ondertekend. Deze code heeft als doel om de concurrentie te bevorderen, zodat de grensoverschrijdende kosten dalen. Interoperabiliteit is een onderdeel van deze code. Ondanks het feit dat de gedragscode al een tijd van kracht is, was interoperabiliteit tot nu toe niet van de grond gekomen.

De concurrentie tussen Europese clearinghuizen is echter wel sterk toegenomen, met als resultaat dat clearingtarieven sterk zijn gedaald. Deze tarieven betalen marktpartijen aan het clearinghuis voor het afwickelen van transacties. Maar handelaren hebben nog wel last van de gefragmenteerde markt, doordat ze onderpand moeten aanhouden bij verschillende clearinghuizen. Dit is inefficiënt, want onderpand brengt kosten met zich mee. Door interoperabiliteit hoeven handelaren maar bij één clearinghuis onderpand te deponeren. Een ander voordeel van interoperabiliteit is dat concurrentie tussen clearinghuizen nog verder wordt bevorderd, wat kan resulteren in betere dienstverlening en lagere kosten voor de marktpartijen.

Rol DNB Oversight

DNB en AFM zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor toezicht en oversight op clearinghuizen in Nederland. Een clearinghuis staat garant voor een transactie, enerzijds naar de koper en anderzijds naar de verkoper. Dit heeft als doel het risico te reduceren dat één van de partijen loopt, als de andere partij de verplichtingen niet na kan komen. Een netwerk van gekoppelde clearinghuizen kan systeemrisico veroorzaken en verhoogt de complexiteit van de markt. Om te zien of deze risico's voldoende worden gemitigeerd zal interoperabiliteit getoetst worden aan de hand van internationale standaarden. Door de aangekondigde samenwerking tussen Europese clearinghuizen zullen DNB en AFM steeds meer gaan samenwerken met Europese toezichthouders.